

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ**

Кафедра податків і фіскальної політики

КУРСОВА РОБОТА

на тему:

“Основи митної справи в Україні ”

Виконала:
Студентка групи **ФО-41**
Кузьмич Т.М.
Науковий керівник:
К.е.н., доцент
Маршалок Тарас
Ярославович

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль 2016

ПЛАН

ВСТУП

1. Історія становлення митної справи в Україні.
2. Сучасний стан вітчизняної митної справи.
3. Проблеми та перспективи розвитку митної справи в Україні.

ВИСНОВОК

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ВСТУП

Порядок переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів, митне регулювання, пов'язане з встановленням та справлянням податків і зборів, процедури митного контролю та оформлення, боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил, спрямовані на реалізацію митної політики України, становлять митну справу.

Актуальність теми дослідження. Зі становленням України як суверенної, незалежної держави особливого значення набуло забезпечення її економічної самостійності, невід'ємним елементом якої є митна справа.

Характерно, що формування і здійснення самостійної митної політики стало одним із пріоритетних напрямків українського державотворення. Розробка основ митної політики і механізму її здійснення, у свою чергу, вимагає відповідних наукових пошуків. Однак ці пошуки не можуть обмежуватися лише синхронним ракурсом, оскільки сучасний стан будь-якого явища не можна зрозуміти поза процесом його історичного розвитку, тому що воно являє собою результат даного процесу. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають відповідні історико-правові дослідження.

Метою даної роботи є дослідження основ митної справи в Україні. Для досягнення поставленої мети використовувалася в першу чергу нормативно-правова база.

Завдання даної роботи:

- охарактеризувати організаційну структуру митної справи України;
- визначити напрямки удосконалення митної справи України.

Об'єктом дослідження є процес започаткування, розвитку і становлення митної справи України в сучасних умовах.

Предметом дослідження є основи митної політики і механізми її здійснення.

Дослідженню вдосконалення основ митної справи в Україні приділяється значна увага у працях таких науковців та фахівців як П.В. Пашко, А. І. Крисоватий, В. І. Дудчак, О. В. Мартинюк та інші.

1. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

У 1991 році Україна стала незалежною державою. Цей момент прийнято вважати початком формування сучасної митної системи України. Зазначений період можна охарактеризувати зростанням економічної активності населення. Впровадження ринкової економіки привело до різкого зростання обсягів зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Перед державою постало питання розроблення та втілення власного митного законодавства, побудови національної митної системи України. Злочинці, скориставшись відсутністю ефективної митної політики, активізували свою діяльність у напрямку незаконного переміщення товарів через державний кордон. Із країни вивозили історичні цінності та інші заборонені товари. Обсяги контрабанди сягнули значних показників (29%) та створили значну небезпеку для економіки України. Держава мусила убезпечитися від злочинів, які посягають на встановлений порядок переміщення товарів через державний кордон.

Таким кроком стало прийняття у 1991 році Закону України «Про митну справу в Україні» та Закону України «Про введення в дію Митного кодексу України», в яких було закріплене право держави самостійно будувати власну митну систему та здійснювати митну справу. Вказані нормативні акти дозволили зупинити хвилю контрабанди та започаткувати побудову власної митної системи України. Значну увагу влада країни приділяє співпраці з іншими країнами в галузі митної справи. У 1992 році Україна приєдналася до Конвенції про створення Ради митного співробітництва. Два роки по тому, в 1994 році, було укладено угоду між КНР та Україною «Про взаємодію у митній справі». Україна повсякчас залучає партнерів у сфері митного регулювання. Так, у 1998 році набула чинності Угода «Про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Союзом», а в 1999 році професійна спілка працівників митних органів України на правах постійного члена увійшла до складу авторитетної профспілкової організації(PSI). У 1996 році, керуючись ст.

106 Конституції України, Президент України видав Указ « Про створення на базі Державного Митного Комітету України Державної Митної Служби України», а вже у 1997 році відбулося створення в структурі регіональних митниць відділів тарифів та вартості, які виконують функцію контролю за застосуванням ставок Єдиного митного тарифу України залежно від класифікації товарів. Указом Президента від 2003 року затверджено емблему та прапор Державної Митної Служби України [3].

У 2004 році набув чинності новий Митний кодекс України. Прийняття цього документа викликане розвитком суспільних відносин у галузі митної справи та відсутністю в Україні нормативного акта, який би в повному обсязі регламентував ці відносини. Такий нормативний акт установлює систему митних органів та їх склад, регламентує порядок здійснення митного контролю та оформлення, встановлює правовий статус посадових осіб митної служби та сприяє розв'язанню інших важливих питань митної справи [1]. Митна система України, згідно з чинним Митним кодексом, має внутрішню структуру, яка складається з відповідних елементів. Головним органом виконавчої влади з питань митної справи є Державна Митна Служба України. Саме на цей орган влади державою покладено забезпечення реалізації митної політики та організація митної справи в Україні. Зазначений орган провадить свою діяльність у рамках Конституції України та керуючись чинним законодавством. Державна Митна Служба України є центральним органом національної митної системи, тому має найбільший обсяг повноважень у галузі митного регулювання.

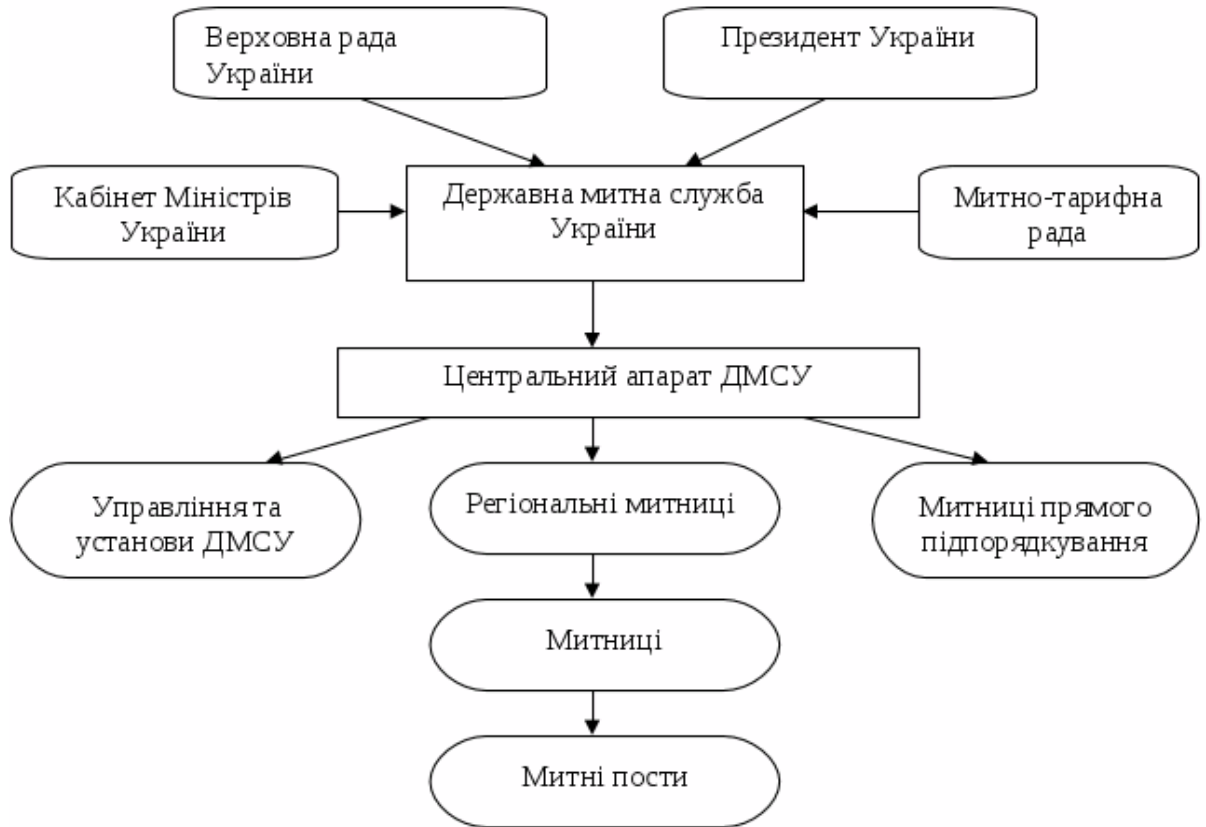

Рис.1 Структура Державної митної служби України

Державна Митна Служба України здійснює керівництво регіональними митницями. Згідно зі ст.14 Митного кодексу України, регіональна митниця є митним органом, який на території закріпленого за ним регіону та в межах своєї компетенції здійснює митну справу й забезпечує комплексний контроль за додержанням законодавства України з питань митної справи, керівництво і координацію діяльності підпорядкованих йому митниць та спеціалізованих митних установ і організацій. Регіональні митниці також є юридичними особами, керівників яких призначає на посаду та звільняє з неї Голова Державної Митної Служби України.

Наступним елементом структури митної системи України є митниці. Митниця це митний орган який безпосередньо забезпечує виконання законодавства України з питань митної справи. Митниці підпорядковані регіональній митниці та ДМСУ і мають чітко окреслену територію дії. Очолюють митниці керівники, яких призначає на посаду та звільняє з неї

Голова ДМСУ. На правах структурних підрозділів у складі митниці можуть бути створені митні пости. Митний пост є структурним підрозділом митниці, який здійснює митний контроль та митне оформлення товарів і транспортних засобів, переміщуваних через митний кордон України. Митні пости створюються за необхідності в населених пунктах, на залізничних станціях, в аеропортах, морських та річних портах [15].

До складу митних органів належать підрозділи особистої безпеки, головною функцією яких є захист їх працівників від злочинних посягань та охорона життя і здоров'я членів їх сімей. Однією з важливих функцій, покладених на підрозділи особистої безпеки, є виявлення та попередження випадків корупційних дій працівників митних органів, а також запобігання прийняттю на митну службу раніше засуджених осіб. Одним із напрямків роботи підрозділів є проведення службових розслідувань та співпраця з органами внутрішніх справ.

Здійснення митної справи в Україні покладено на посадових осіб митної служби. Працівники митних органів виконують розпорядницькі, консультативні й дорадчі функції. Посадові особи наділені правами та обов'язками. Відповідальність настає за Дисциплінарним Статутом, прийнятим у 2005 році. Цей документ визначає сенс та зміст поняття дисципліни під час проходження служби в митних органах України. До того ж він регулює питання відповідальності за порушення чинних норм законодавства. Крім Дисциплінарного Статуту, відповідальність працівників митних органів регульовано статтями Кримінального кодексу України, які передбачають відповідальність за злочини, скоєні посадовими особами (хабарництво, перевищення службових повноважень). Керівники митних органів мають право ініціювати проведення службового розслідування. Метою проведення службових розслідувань є з'ясування обставин правопорушення, виявлення умов його скоєння, розв'язання питань відповідальності та попередження правопорушень. Строк проведення розслідування є чітко фіксованим та становить два місяці. Працівники митних органів проходять атестацію.

Атестація фактично є процесом оцінювання результатів роботи, ділових та професійних якостей працівників. Правовий захист посадових осіб митних органів здійснюється за Законом України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів». Стаття 2 цього Закону встановлює, що працівники митних органів підлягають захисту від перешкоджання виконанню покладених на них обов'язків і здійснення наданих їм прав, а також від посягань на їх життя, здоров'я, майно та захист їх близьких родичів у зв'язку зі службовою діяльністю. За законом, для забезпечення зазначеного захисту використовують такі заходи, як от: особиста охорона; видавання зброї та спеціальних засобів індивідуального захисту; встановлення телефону за місцем мешкання; забезпечення конфіденційності даних про об'єкти захисту. В сучасних умовах для стимулювання ефективного виконання посадовими особами митних органів своїх функцій важливого значення набуває їх соціальний захист. [16].

Розглянувши історію митної справи в Україні, варто зазначити, що митна справа завжди мала важливе значення для держави. Багатовікова історія становлення митних відносин в Україні свідчить про невинну еволюцію та вдосконалення не тільки видів мита та категорій митниць, а й підходів до митної політики держави. Тривалий час цей підхід був надто жорстким із боку держави, але на сучасному етапі він змінюється в напрямку надання диспозитивності суб'єктам митних відносин.

Наразі митна справа залишається вагомим чинником державності. Її розвиток відбувається на засадах митної політики, яка, своєю чергою, враховує найновіші тенденції світового досвіду митного регулювання. Не втрачає актуальності питання вдосконалення митного законодавства відповідно до міжнародних стандартів. Курс євроатлантичної інтеграції зобов'язує владу країни розв'язувати ці питання найближчим часом [14].

2. СУЧАСНИЙ СТАН ВІТЧИЗНЯНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ

Порядок переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів, митне регулювання, пов'язане з встановленням та справлянням податків і зборів, процедури митного контролю та оформлення, боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил, спрямовані на реалізацію митної політики України, становлять митну справу.

Митна справа є складовою зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності України.

Засади митної справи, у тому числі розміри податків і зборів та умови митного обкладення, спеціальні митні зони і митні режими на території України, перелік товарів, експорт, імпорт та транзит яких через територію України забороняється, визначаються виключно законами України та Митним Кодексом.

На початку 80-х рр. ХХ століття у СРСР особливо загострилися економічні, соціальні та політичні протиріччя, і коли у середині 80-х років до влади прийшло нове покоління комуністичних партійних керівників та розпочалася так звана «перебудова» радянської державної системи, в Україні та інших колишніх союзних республіках визначились сприятливі умови для творення власних національних держав.

Для реалізації цих завдань необхідно було терміново вжити систему заходів, яка б забезпечила економічний захист державних кордонів, дали б змогу проводити ефективну зовнішньоекономічну політику засобами митного регулювання і врешті решт забезпечити належний державний, в тому числі й економічний суверенітет України.

Зазначимо, що процес становлення митниць в незалежній Україні був дуже складним. Зважаючи на те, що в радянські часи митні органи УРСР у складі митних органів СРСР виконували, в основному, тільки роль забезпечення державної монополії на зовнішньоекономічні відносини, їм приділялася недостатня увага щодо визначення і вивчення їх ролі в структурі

державного механізму. Таким чином, нам у спадок дісталася практично несформована та нерозвинена митна система, процес формування якої триває й до сьогодні. Українська держава мала певний історичний досвід з цього питання, але на тому етапі питання становлення та розвитку митної справи потребувало поглибленого вивчення з метою практичного втілення у повсякденну діяльність митної системи України.

Складність процесу формування митної системи була зумовлена також тим, що внаслідок досить умовного характеру територіального розмежування колишніх радянських республік, Україна опинилася фактично відкритою для безконтрольного переміщення через її державний кордон громадян, незаконного ввезення та вивезення товарів, вантажів, переміщення зброї, наркотиків та інших контрабандних товарів. Існуюча система пунктів пропуску через державний кордон не задовольняла потреб країни в розвитку всебічних міжнародних зв'язків, її інтеграції в Європейське співтовариство та міжнародний розподіл праці загалом.

Щоб розв'язати усі ці проблеми, слід було прийняти ряд нормативних актів, які б могли законодавчо врегулювати ці гостро актуальні питання.

З цією метою 16 квітня 1991 р. було прийнято Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність», де серед найважливіших принципів зовнішньоекономічної діяльності названо виключне право народу УРСР самостійно та незалежно здійснювати цю діяльність, керуючись законами, що діють на території УРСР. Для цього Управління державного митного контролю УРСР було зобов'язане здійснювати митний контроль в Українській РСР згідно з чинними законами УРСР.

У ст. 13 цього Закону зазначалось, що територія Української РСР становить єдиний митний простір, на якому діють митні правила Української РСР з додержанням зобов'язань, що впливають з участі Української РСР в митному союзі з республіками Союзу РСР та інших митних союзах.

Митні правила Української РСР, що включали порядок декларування товарів, сплати мит та митних зборів, надання митних пільг та інші умови

проходження митного контролю, повинні були встановлюватися законом Української РСР про митне регулювання. Митні правила, як і єдиний митний тариф Української РСР за цим законом мали бути офіційно опубліковані у загальнодоступних засобах масової інформації не пізніше ніж за 45 днів до дати введення їх у дію. В разі, якщо зазначені документи не будуть офіційно опубліковані, чинності вони не набирають.

25 квітня 1991 р. Верховна Рада УРСР прийняла постанову «Про проект Закону Української РСР про митну справу в Українській РСР» [3]. Цією постановою Верховна Рада схвалила проект Закону у першому читанні та дала доручення постійним комісіям Верховної Ради разом з Кабінетом Міністрів доопрацювати проект із врахуванням зауважень та пропозицій.

Крім цього, Верховна Рада зобов'язала Кабінет Міністрів прискорити розробку законів про державне мито, про митний тариф та проекту Митного кодексу України.

Разом із розвитком правової основи для митної політики, розпочалось формування і розбудова матеріальної інфраструктури митниць, особливо на західних кордонах держави. Саме через встановлення і розбудову державного і митного кордону передбачалось забезпечити надійну охорону держави, як у політичному, так і у економічному розумінні.

З цією метою для кращої координації митно-тарифної політики, постановою № 12 Кабінету Міністрів України від 24 травня 1991 р. Управління державного митного контролю при Раді Міністрів УРСР, яке ще було створене Міністром зовнішньої торгівлі СРСР, перетворено у Державний комітет митного контролю України.

Як правильно зазначає А.В. Кольбенко, підвищення у ранзі найвищого органу, що координував митну справу означало не тільки зростання ролі митної справи в Україні, але і самостійність і незалежність розв'язання митних проблем [8].

Однак, на той час не було жодного законодавчого акта, який би врегулював митні стосунки України з іншими державами, а також який би

визначав статус митних органів в структурі інших органів державного управління України.

Першим таким нормативним актом став Закон «Про митну справу в Україні», прийнятий Верховною Радою УРСР 25 червня 1991 р. Він і визначив правові основи організації митної справи в Україні після здобуття нею незалежності. До речі, день прийняття вказаного Закону є професійним святом – Днем митника України.

Закон складається з преамбули і 10 статей. Проте, незважаючи на невеликий обсяг він відіграв велику роль у формуванні національної митної системи України, як суверенної держави.

У Законі, зокрема, проголошувалось, що Україна відтепер самостійно буде створювати власну митну систему, яка є складовою частиною зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності.

Митна справа Законом визначалась, як встановлення порядку та організація переміщення через митний кордон України товарів і предметів, обкладення митом, оформлення, здійснення контролю та інших заходів щодо реалізації митної політики. Також було зазначено, що при здійсненні митної справи Україна буде дотримуватися визнаних у міжнародних відносинах систем класифікації та кодування товарів, єдиної форми декларування експорту та імпорту товарів, митної інформації, інших загальноприйнятих міжнародною практикою норм та стандартів.

Бажаючи стати рівноправним партнером у світовому співтоваристві з митно-тарифних питань, у цьому Законі було заявлено, що Україна буде брати участь у міжнародному співробітництві з питань митної справи.

Єдиною митною територією Закон проголосив територію України, а межами митної території визначено державний кордон України, за винятком випадків, передбачених законом.

Ще перед проголошенням незалежності роботу по захисту економічних інтересів України розпочав і Уряд, і Кабінет Міністрів України.

Зокрема, слід згадати постанову № 104 від 24 липня 1991 р. «Про порядок вивозу товарів народного споживання за межі Української РСР». Нею було накладено ряд обмежень на вивезення товарів народного споживання з України. Однак у цій постанові ще жодних завдань не ставилося митним органам, які знаходилися на території України. Очевидно це пояснюється певною незлагодженістю взаємодії у вертикалі Державного комітету митного контролю УРСР та митниць, що знаходились на території.

Проте, вже у постанові № 312 від 5 листопада 1991 р. «Про порядок експорту товарів (робіт, послуг)» Кабінет Міністрів України поставив державному комітету митного контролю України чіткі та конкретні завдання.

Загалом же, слід відзначити, що вимоги до митної служби в Україні поступово зростали. Після схвалення на всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 р. Акту проголошення державної незалежності України та поступового налагодження між Україною та іноземними державами безпосередніх політичних і економічних стосунків, удосконалення митної справи стало нагальною потребою.

Наступним етапним документом на шляху утвердження незалежності України став Закон «Про державний кордон України», прийнятий Верховною Радою України 4 листопада 1991 р. Цей Закон визначав певні завдання і митним органам України. Зокрема, у ст. 9 йшлося про створення у пунктах пропуску через державний кордон України контрольних-пропускних пунктів прикордонних військ, митних та інших установ, що повинні здійснювати контроль на державному кордоні. У зв'язку з тим, ст. 11 Закону вказувала, що особи, транспортні засоби, що перетинають державний кордон України, підлягають прикордонному і митному контролю.

З метою удосконалення митної системи для захисту державного кордону Указом Президента України від 12 грудня 1991 р. замість Державного комітету митного контролю було створено Державний митний комітет України. Крім того, було затверджено Тимчасове Положення про Державний митний комітет України.

У цьому Положенні, зокрема, визначалось, що Державний митний комітет України є центральним органом державного управління, на який покладається відповідальність за реалізацію митної політики України, забезпечення додержання законодавства про митну справу, ефективне функціонування митної служби. Тобто, функції спеціального державного органу значно зросли і не обмежувалися тільки митним контролем.

Таким чином, Державний митний комітет України став керівним органом єдиної державної митної системи, якому підпорядковувалися митниці та інші підприємства і організації.

Першим кодифікованим законодавчим актом, який завершив в цілому формування юридичної бази митної системи незалежної Української держави став Митний кодекс України, прийнятий Верховною Радою України 12 грудня 1991 року.

Кодекс складався з преамбули, 11 розділів та 164 статей та спрямований на забезпечення додержання митними, іншими державними органами, суб'єктами зовнішньоекономічної і господарської діяльності, а також громадянами прав та обов'язків у галузі митної справи.

Однак, потрібно зазначити, що деякі митні відносини в цей час, регулюватися й іншими нормативними актами України, тому постанова Верховної Ради України від 12 грудня 1991 року «Про введення в дію Митного кодексу України» передбачала, що до приведення законодавства України у відповідність з Митним кодексом чинні законодавчі акти застосовуються у частині, що не суперечать цьому Кодексу. А ухвалені до введення в дію Митного кодексу України рішення Уряду України у питаннях, які, згідно з Кодексом, могли регулюватися виключно законодавчими актами, діяли надалі до прийняття відповідних законодавчих актів.

З моменту проголошення незалежності України кардинально зростає роль Львівської митниці із захисту економічних інтересів регіону під час формування ринкової політики молодій державі.

Державотворчі процеси, формування національного митного законодавства, стрімкий розвиток власної інфраструктури – всі ці ознаки безпосередньо торкнулися Львівської митниці, позначилися на результативності її діяльності. Логічним продовженням вище зазначених процесів стало створення ряду нових митниць та митних постів із присвоєнням їм спеціальних кодів відповідно до наказу Держмиткому України від 19 липня 1993 р. № 176 «Про створення нових митних установ та визначення зон їх діяльності» [7]. Відповідно перед Фінансовим управлінням та Управлінням по роботі з особовим складом ставилось завдання внести необхідні зміни в структуру та штатний розпис митних установ, виділити асигнування на утримання персоналу а також на придбання відповідного обладнання.

Для здійснення митного оформлення експортно – імпорتنих вантажів в місцях розташування юридичних осіб в стислі терміни було створено три вантажних відділи, відкрито та обладнано митні пости «Стрий», «Дрогобич», «Золочів Львівський», підготовлено більше 130 митних брокерів, розвинено мережу митних ліцензійних складів. Львівська митниця першою в Україні почала обслуговування митного ліцензійного складу. Наказом від 19.07.1993 р. посту «Золочів Львівський» було присвоєно код 20104, митному посту «Стрий» код 20105. Особливий склад вказаних постів було сформовано на базі Львівської митниці. Всього ж по Україні було створено на той час 12 митних постів. Вищезазначене свідчить про конкретну роботу зі створення митної системи України.

З метою забезпечення оперативного реагування на зміну ситуації в пунктах пропуску через кордон України та своєчасного інформування керівництва Держмиткому був виданий наказ Держмиткому № 80 від 21 квітня 1992 р. «Про порядок передачі оперативної інформації».

Не дивлячись на певні недоліки, потрібно відзначити, що проводилась цілеспрямована робота, спрямована на зміцнення кордонів України шляхом збільшення кількості митниць, підвищення ефективності їхньої діяльності, налагодження механізму захисту зовнішньоекономічних інтересів держави.

Важливим етапом у розвитку митної справи України стало прийняття 5 лютого 1992 року Закону України «Про єдиний митний тариф». Якщо Митний кодекс визначив в основному суб'єкти митних відносин, процедуру та способи митного регулювання та інші митні питання, то цим документом визначалися засоби, за допомогою яких це регулювання повинно здійснюватися. Законом було визначено єдиний митний тариф України, як систематизований звід ставок мита, яким обкладаються товари та інші предмети, що ввозяться на митну територію України або вивозяться за її межі. Він також визначив поняття та види мита і передбачив створення при Кабінеті Міністрів України Митно-тарифної ради для розробки пропозицій з питань митно-тарифного регулювання, з врахуванням при цьому інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності і держави в цілому.

Потрібно відзначити, що поряд із вдосконаленням митного регулювання, в Україні збільшувалася і кількість митних органів. Так, якщо у 1991 р. в Україні було 26 митниць і 41 митний пост і дво ланкова структура управління митною справою повністю задовольняла на той час існуючі потреби, то вже на початку 1994 р., коли кількість митниць та митних постів зросла відповідно до 70 і 245, здійснювати оперативне управління митною справою стало важче. Дещо покращив ситуацію Закон «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України з митних питань» від 28 січня 1994 року. Відповідно до нього було створено проміжну ланку в управлінні митною справою України – Територіальні митні управління.

Тобто, з того часу утворилася три ланкова структура управління митною справою в Україні: Державний митний комітет України – територіальні митні управління – митниці та інші митні установи.

Згідно з цим Законом було створено 10 територіальних митних управлінь. Для покращення керівництва митною справою в західному регіоні України Постановою Кабінету Міністрів України у 1994 р. було створено Західне територіальне управління, якому підпорядковувалися митниці Львівської, Волинської, Рівненської і Тернопільської областей.

Митні управління, як вказують спеціалісти, чимало зробили у справі розбудови державних кордонів, підготовки кадрів, зміцнення трудових колективів митних підрозділів [13].

Так, за підсумками роботи в 1995 році Львівська митниця була відзначена на засіданні колегії Держмиткому України, як одна з найпотужніших митних установ з оформлення учасників зовнішньоекономічної діяльності (яких нараховувалося біля трьох тисяч) та з перерахування коштів до державного бюджету. Для порівняння слід сказати, що ці перерахування склали 46 відсотків від загальної суми надходжень з усіх дев'яти митниць Західного регіону. До того ж працівники Львівської митниці долучилися до створення та становлення Могилів-Подільської та Новгород-Сіверської митниць, успішно впоралися з поставленим завданням під час проведення спільних українсько-американських військових навчань «Щит – 95» [13].

А наступного 1996 р. Львівська митниця урочисто відзначила свій півстолітній ювілей. Підбиваючи підсумки роботи лише за п'ять останніх років, було відзначено: «50-річчя Львівської митниці наш колектив зустрічає з гордістю за пройдений шлях і досягнуті успіхи, з усвідомленням важливості та необхідності нашої служби для подальшої розбудови державності незалежної України».

Указом Президента України від 29 листопада 1996 р. «Про державну митну службу» на базі Львівської митниці і Західного територіального управління створена Західна регіональна митниця з підпорядкуванням їй Мостиської, Рава Руської, Волинської та Рівненської митниць. У цей період у складі Західної регіональної митниці працювали митні пости: «Львів вантажний», «Львів аеропорт», «Дрогобич», «Стрий», «Краківець».

На цій митниці було створено такі функціональні структурні підрозділи, як: організації митного контролю, доходів, платежів, тарифів і вартості, боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил, митної варти, митна лабораторія та інші.

Потрібно зазначити, що усі юридичні документи, про які йшлося вище, відіграли дуже важливу роль у становленні митної справи незалежної України. Проте час вносив свої корективи і багато законодавчих та інших нормативних актів України з митних питань почали відставати від існуючих вимог. Це зумовлювалось недостатнім досвідом у проведенні власної митної політики, неналежним теоретичним обґрунтуванням та відсутністю концепції формування національної митної системи України.

Митна справа є специфічною діяльністю держави та створених нею митних органів у взаємодії з іншими державними органами щодо забезпечення зовнішньополітичної і особливо зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів підприємництва. Сучасне уявлення про митну справу охоплює складний комплекс відносин, безпосередньо пов'язаних із зовнішньою та внутрішньою політикою держави.

З кожним роком стан митної справи в Україні модернізується та удосконалюється. Здійснюються різні заходи для покращення діяльності митних органів. Приймаються та розробляються нові закони та проекти для покращення митної політики.

3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

Митна справа не є незмінним явищем і знаходиться у постійному розвитку. Нинішнього вигляду вона набула в результаті тривалого історичного розвитку від суто тривіальних форм до складної за структурою митної системи. Із соціально-економічним розвитком суспільства, розширенням міждержавних зв'язків ускладнювалися і державні завдання у сфері митної справи. Відповідно, змінювалися пріоритети і засоби здійснення митної політики держави.

Митна служба України створювалася на базі 25 митниць і 49 митних постів, які діяли на території України в часи колишнього Радянського Союзу. Вітчизняна митна система утверджувалася пліч-о-пліч з розбудовою державності в Україні. За десять років роботи завдяки підтримці Президента України та Уряду Державна митна служба стала міцною, ефективно діючою сучасною структурою, яка забезпечує реалізацію державної політики в сфері митної справи.

За час, що минув, побудовано розгалужену митну інфраструктуру, яка налічує 10 регіональних митниць, 41 митницю, 2 спеціалізовані митні управління, 3 навчальні заклади - Академію митної служби в Дніпропетровську і два навчальних центри підвищення кваліфікації - у Києві і Хмельницькому, а також 4 спеціалізовані митні організації.

Контроль за переміщенням через кордон товарів та інших предметів здійснюють 137 митних постів, що входять до складу митниць. На митному кордоні держави діють 144 міжнародних і 35 міждержавних пунктів пропуску, а також 50 пунктів спрощеного переходу.

Колектив Держмитслужби забезпечує захист економічних інтересів країни, організацію митного оформлення і контролю на понад 8 тисячах кілометрів державного кордону, щодобовий пропуск через кордон 100 тисяч громадян, майже 20 тисяч одиниць транспортних засобів. Щодня

оформлюється в середньому майже 4 тисячі вантажних митних декларацій, близько 1 мільйона тонн вантажів.

Облаштування державного кордону, розпочате десять років тому, триває і сьогодні. Адже митниця завжди була і залишається державною структурою, яка першою формує думку іноземців про державу та її громадян. За своєю суттю є своєрідним обличчям країни, її офіційними воротами. Саме належним облаштуванням кордону держава засвідчує свій рівень цивілізованості та економічної захищеності.

За десять років роботи Держмитслужба стала не тільки одним з основних виконавців законодавства з митних і зовнішньоекономічних питань, а й істотним джерелом формування доходної частини Державного бюджету України. З 1995 року, коли Службою було перераховано в Держбюджет 340 млн грн, внесок митників зріс у 26 разів - до 9,02 млрд гривень у 2000 році. У 2001 році щомісячно Держмитслужбою спрямовується до бюджету близько одного мільярда гривень. Починаючи з 1997 року, Держмитслужба щорічно збільшує обсяг перерахувань у середньому в півтора рази. Питома вага внеску митних органів у загальний фонд бюджету за п'ять останніх років збільшився майже в 10 разів - з 2,8 % від усіх надходжень доходної частини Державного бюджету в 1995 році до більш як 27 % - у 2000-му. Зусилля керівництва, центрального апарату Держмитслужби, митних органів на місцях концентруються, насамперед на вирішенні актуальних проблем, пов'язаних з подальшим розвитком митної справи в державі. Одним з найважливіших напрямків у діяльності Держмитслужби є протидія контрабанді і порушенням законодавства в сфері зовнішньоекономічних зв'язків. Від стану справ на цьому напрямку залежить не лише економічна безпека держави й ефективність заходів митно-тарифного регулювання, а й стабілізація вітчизняного виробництва, створення сприятливих умов для його економічного зростання.

Митними органами в середньому щодня оформляється понад 170 протоколів про порушення митних правил на загальну суму майже 2,7 млн грн. Щотижня митними органами порушується 8-9 кримінальних справ загальною

вартістю близько 3,6 млн грн. За минулий рік усього заведено кримінальних і адміністративних справ на загальну суму 1 млрд 56 млн грн, вилучено близько 3,3 тонни наркотиків, десятки кілограмів золота, срібла, дорогоцінних та напівдорогоцінних каменів. На "гарячому" затримано 314 наркокур'єрів. Удвічі, у порівнянні з 1999 роком, зросла кількість випадків затримання історичних та культурних цінностей[9].

З метою посилення протидії незаконному ввезенню та реалізації товарів не тільки силовими, а й економічними методами в Україні розпочато побудову єдиної загальнодержавної системи контролю, що унеможливить реалізацію на внутрішньому ринку незаконно ввезених товарів. Одним з перших кроків у цій справі стало прийняття Урядом України у жовтні 2000 року Програми протидії контрабанді і реалізації на внутрішньому ринку незаконно ввезених товарів на 2000-2001 роки, активним ініціатором розробки якої виступила Держмитслужба.

Важливою складовою загальнодержавної системи контролю є і розроблена Держмитслужбою система контролю за доставкою вантажів у митниці призначення. Цю унікальну для країн СНД систему митна служба України поетапно впроваджує, починаючи з 1999 року, з метою вирішення проблеми недоставки вантажів до митниць призначення. Система ефективно виявляє порушників діючого законодавства, які аби уникнути сплати до Держбюджету належних платежів, вдаються до так званого "утоплення" вантажів.

Система базується на попередньому оформленні суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності заявки про переміщення вантажу, інформація про яке передається через відомчу мережу супутникового зв'язку (а це майже 250 наземних станцій). Митники не пропустять товар на територію України, перш ніж у пункті пропуску на кордоні не буде отримано повідомлення з Єдиного банку даних митної інформації про його одержувача на території України, а також про те, що одержувач заявив митним органам про очікування цього вантажу: який це товар, його кількість, вартість тощо.

Зараз системою контролю за доставкою вантажів охоплені усі види переміщень автомобільним транспортом. З уведенням такої системи в дію відбувся якісний ривок у вирішенні проблеми доставки вантажів. Якщо в 1998 році - до введення системи контролю - з кожної тисячі відправлень не були доставлені понад 10 партій вантажів, то до кінця 2000 року при загальній кількості відправлень навіть більшій, ніж у 1998 році, кількість недоставлених партій вантажів зменшилась майже в 6 разів. Робота з впровадження системи контролю за переміщенням вантажів під митним контролем продовжується. З грудня 2000 року почато черговий етап упровадження системи - контроль за транзитом товарів залізничним транспортом по митній території України. Планується в 2001 році ввести цю систему контролю у повному обсязі.

Державна митна служба забезпечує виконання законодавства з митних і зовнішньоекономічних питань, веде значну законотворчу роботу. Нею був розроблений Митний кодекс України, прийнятий у 1991 році Верховною Радою України. За активної участі Держмитслужби велася робота і над прийнятим в 1992 році Законом України "Про Єдиний митний тариф", а також Законом "Про митний тариф", який затверджено нинішнього року. Усі ці документи заклали правові підвалини для здійснення митної справи та врегулювання зовнішньоекономічної діяльності. Значним доробком Служби у законотворчій роботі став проект нового Митного кодексу, що знаходиться зараз на розгляді у Верховній Раді України. Прийняття нового Кодексу, очікуваного не лише митниками, але й суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності і громадянами, відіграє важливу роль у подальшому розвитку митної справи в Україні.

Цей проект дістав високу оцінку у фахівців Всесвітньої митної організації, Світової організації торгівлі та Генерального директорату Європейського Співтовариства. Проект ретельно вивчався, і в деяких країнах СНД його використали як базис для побудови національного митного законодавства. Це ще раз підтверджує його універсальність, прогресивність, спрямованість не лише на вирішення проблем сьогодення, а й на перспективу.

Важливим напрямом, на якому зосереджуються зусилля Держмитслужби, є спрощення, гуманізація, прискорення процедур митного оформлення і контролю. У цьому напрямку багато зроблено і робиться. Зокрема, 22 березня 2001 року Кабінет Міністрів України прийняв розроблену Держмитслужбою постанову, відповідно до якої громадяни, які в'їжджають в Україну, здійснюють лише в усній формі декларування предметів, обсяги яких не перевищують норми оподаткування чи не підлягають обов'язковому декларуванню.

Торік введений у дію розроблений Держмитслужбою разом з Нацбанком новий порядок переміщення через кордон України валюти. Зокрема, передбачено усне декларування при переміщенні через кордон України платіжних карток банківських систем, а також іноземної валюти, якщо її сума не перевищує еквівалент 1000 доларів.

Уже протягом 5 років у деяких пунктах пропуску України діє двоканальна система митного оформлення громадян за принципом "зеленого" і "червоного" коридорів, що дозволяє законослухняним громадянам без заповнення митної декларації швидко й у спрощеному порядку проходити митний контроль. Спочатку така технологія була введена в аеропортах "Бориспіль", "Сімферополь", "Одеса", "Харків", "Дніпропетровськ", а згодом і на автопереходах "Рава-Руська", "Краковець", "Шегині", "Ягодин", "Устилуг", "Чоп".

З 1999 року принцип "зеленого" коридору вводиться Держмитслужбою і стосовно сумлінних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Тим суб'єктам, що не мають заборгованості по зовнішньоекономічних операціях і по податках у бюджеті, порушень митного і податкового законодавства, надається сприятливий режим проходження митного контролю: до товарів, переміщуваних ними при проведенні імпорتنих операцій, не застосовуються деякі заходи нетарифного регулювання.

Держмитслужба активно працює над проектом закону, що встановлює ставки Єдиного збору, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України. Адже сьогодні кожна з контрольних служб, що працюють у

пунктах пропуску (митна, карантинна, державної ветеринарної медицини, екологічного контролю і т.д.), здійснює окремий розрахунок зборів за проведення відповідних видів контролю. Прийняття згаданого законопроекту сприятиме значному прискоренню і спрощенню процедури контролю транспортних засобів, вантажів і громадян, що переміщуються через пункти пропуску. Крім того, з метою докорінного спрощення контролю в пунктах пропуску через державний кордон Держмитслужбою спільно з іншими зацікавленими відомствами ведеться робота над тим, щоб законодавчо закріпити низку відповідних заходів. Питання гуманізації, уніфікації і спрощення процедур митного контролю й оформлення товарів, що належать підприємствам, організаціям, установам усіх форм власності і громадянам, знайшли широке висвітлення в проекті Митного кодексу.

Домінантою діяльності Держмитслужби є забезпечення належного контролю за переміщенням енергоносіїв через митний кордон. З метою створення сприятливих умов для національних нафтопереробних заводів (НПЗ), а також забезпечення повноти контролю за постачаннями на них сировини і випуском готових нафтопродуктів у 2000 році Держмитслужбою розпочато експеримент на території Надвірнянського нафтопереробного заводу в Івано-Франківській області. Суть експерименту полягає в тому, що на території НПЗ у місцях надходження нафти і зливу готових нафтопродуктів установлюється зона митного контролю. Ввезена через митний кордон цієї зони нафта підлягає митному контролю й оформленню в режимі імпорту, при цьому встановлена нульова ставка мита і тимчасово, до 1 січня 2002 року, не стягується ПДВ. Вироблені на НПЗ нафтопродукти оформлюються в режимі експорту. За них повинні бути сплачені внутрішні податки - ПДВ і акцизний збір. Уся робота митників проходить безпосередньо на нафтопереробному підприємстві. Основні переваги цієї схеми контролю - рівні умови переміщення через зону митного контролю імпортованої і добутої в Україні нафти, а вироблені на заводі нафтопродукти, на відміну від безпосередньо імпортованих,

переміщуються без сплати митних платежів. Це дає переваги національним нафтопереробним заводам - вони будуть більш завантажені.

Для прискорення проходження митного контролю й оформлення активно упроваджуються вантажні митні комплекси. Світовий досвід переконливо доводить, що створення вантажних митних комплексів як на кордоні, так і усередині країни, дає можливість спростити й уніфікувати процедури оформлення товарів. Комплекси мають необхідну для поглибленого огляду вантажів інфраструктуру, відповідні технічні засоби (естакади, ваги, оглядові майданчики) для здійснення вантажно-розвантажувальних робіт, транспортні засоби, складські приміщення для збереження товарів, не пропущених через митний кордон України чи затриманих митницею. [7]

Такі підприємства вже діють на кордоні України: у Закарпатті - автопорт "Чоп", на Волині - автопорт "Ягодин", у Львівській області - автопорти "Шегині", "Краковець". Досвід використання вантажних митних комплексів розповсюджений і у внутрішніх митницях - Східній, Дніпровській, Кримській регіональних, деяких інших митницях. Зокрема, в 2000 році введений у дію новий митний комплекс Київської регіональної митниці загальною площею понад 23 тис. кв. м. По своїй пропускній здатності, фінансовій прибутковості і високому рівню обслуговування він є одним із найбільших у Східній Європі. Нині відпрацьовується законодавча база діяльності вантажних митних комплексів. Для вирішення цієї проблеми Держмитслужбою внесені відповідні положення в проект Митного кодексу України, підготовлений проект постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про вантажний митний комплекс (автопорт)".

З метою організації ефективнішого і раціональнішого митного оформлення залізничних вантажів Держмитслужба разом з Державною адміністрацією залізничного транспорту України працює над створенням залізничних вантажних митних комплексів. У Києві з 1 серпня 2000 року введена в дію експериментальна зона митного контролю залізничного транспорту, у якій можливий одночасний огляд 33 критих вагонів. З початком

роботи комплексу значно покращилися умови огляду вантажів, зменшився ризик пропуску на митну територію України незадекларованих товарів. Тільки за півроку роботи залізничного терміналу в ньому було оглянуто й оформлено понад 3 тисячі критих вагонів. Для відпрацьовування механізмів спрощення митних процедур розпочато експеримент по митному оформленню імпортованих нафтопродуктів, що ввозяться залізничним транспортом. Вантажі, що підпадають під дію експерименту, пропускаються без оформлення попередньої акцизної декларації і, відповідно, без попередньої сплати платежів, на прикордонну залізничну станцію "Конотоп", де розміщуються на вантажному комплексі у виділеній зоні митного контролю.

ВИСНОВОК

Митна справа - це порядок переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів, митне регулювання, пов'язане з установленням мит та митних зборів, процедури митного контролю та інші засоби проведення в життя митної політики.

Митна система України – це ефективний інструмент економічної політики держави, метою якої є захист інтересів України та її громадян.

Відповідно до Закону України «Про митну справу в Україні» держава є монополістом у галузі митної справи. Вона визначає систему правового регулювання митної справи, розробляє митну політику, організовує та безпосередньо здійснює митну справу.

Митна служба України - це єдина загальнодержавна система, яка складається з митних органів і спеціалізованих митних установ і організацій.

Митними органами є спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в області митної справи, регіональні митниці, митниці.

Спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади в області митної справи підпорядковані регіональні митниці, митниці, спеціалізовані митні установи і організації.

Митна справа є однією з найсуттєвіших складових частин економіки країни, яка дає значні грошові надходження до бюджету, дозволяє надійно зберегти народні надбання в галузі культури, ефективніше вести боротьбу зі злочинністю, стимулює розвиток вітчизняної промисловості та сільського господарства, міжнародних зв'язків та міжнародної торгівлі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Митний кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.03.2012 № 4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
2. Закон України «Про митну справу в Україні». Верховна Рада УРСР; Закон від 25.06.1991 № 1262-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1262-12>
3. Постанова Верховної Ради УРСР «Про проект Закону Української РСР про митну справу в Українській РСР» // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 26. – Ст. 288
4. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
5. Дубініна А. А., Сорокіна С. В., Зельніченко О. І. Митна справа: Підручник. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 320 с.
6. Єрофеєнко Л.В. Митне право: конспект лекцій/ Єрофеєнко Л.В., Попова С.М., Селезень С.В. – Х.:Харківський Національний економічний ун-т, 2006. – 232 с.
7. Збірник наказів та розпоряджень Державного митного комітету України. – К. – 1995. – Н. – № 176.
8. Кольбенко А.В. Історико-правові аспекти утворення та діяльності митних органів України: Дис. на здоб. наук.ступеня канд. юрид.наук: спец. 12.00.01 – Львівський державний університет імені Івана Франка / А.В. Кольбенко. – Львів. – 1997. – 165 с.
9. Митна справа : навч. посіб. / В. І. Дудчак, О. В. Мартинюк ; Мін-во освіти і науки України ; КНЕУ.
10. Митна справа : підруч. / [А.І. Крисоватий, С.Д. Герчаківський, О.Б. Дем'янюк та ін.]; за ред. А.І. Крисоватого. – Тернопіль: ВПЦ «Екон. думка ТНЕУ», 2014. – 540 с. (гриф МОНУ, лист № 1/11-10217 від 03.07.2014р.)
11. Митна справа в Україні. К.:Знання, 2008. — 651 с.

12. Митна справа. У 3-х томах. Навч. посіб. — Курс лекцій / За ред. Войцещука А.Д. — К.: Вид-во ТОВ «ВД «Мануфактура», 2006

13. Мицак А.П. Організація та структура Львівської митниці: сторінки історії / А.П. Мицак. — Львів: Тріада Плюс. — 1999. — 38 с.

14. Настюк В.Я. Митне право України: навч. посібник / В.Я. Настюк, М.Г. Шульга. — Х.: Національна юридична академія України ім. Я. Мудрого, 2001. — 114 с.

15. Основи митної справи в Україні: підручник / за ред. П.В. Пашка.

16. Основи митної справи: навч. посіб. [для студ. юридич. спец. вищ. навч. закл / В.А. Аргунов, В.С. Батіг, Є.М. Березний, В.В. Бичков, С.Л. Гонсар]. — К.: Знання, 2002. — 318 с.